

*Олександр ЧЕРНЕНКО
Тетяна ЧЕРЕДНІЧЕНКО
Марина МОМОТ
(Черкаси, Україна)*

ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Законом України “Про основи національного спротиву” визначено правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших визначених цим Законом суб’єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву, що, своєю чергою, визначає повноваження Міністерства оборони України, сприяє формуванню у громадян розуміння їхньої ролі у захисті України, навчанню дій в умовах війни та надзвичайних ситуацій. Особлива увага приділяється військово-патріотичному вихованню, яке формує стійку мотивацію до захисту Вітчизни. Базова загальновійськова підготовка є важливим компонентом національного спротиву. Її основною метою є підготовка громадян України до стійкого опору агресору, розвиток патріотичної, оборонної свідомості та надання знань і практичних умінь, навичок для захисту України. Така підготовка поділяється на початкову та базову [1].

Початкова підготовка – перший етап формування у громадян базових знань та компетентностей, пов’язаних з обороною держави. Вона виходить далеко за межі теоретичного навчання, охоплюючи виховання патріотичного світогляду та психологічної готовності до захисту України. Підготовка відбувається в закладах освіти.

Базова підготовка орієнтована на громадян віком від 18 років, які не проходять регулярну військову службу. Її мета – підготовка громадянина, здатного виконувати завдання як у мирний, так і у воєнний час у бойових умовах, та сприяння набуттю громадянами первинних знань, умінь та навичок порядку поведінки зі зброєю та її застосування, дій на полі бою (пересування та орієнтування на місцевості), надання домедичної допомоги, а також первинної

психологічної допомоги (самодопомоги), поводження із саморобними вибуховими пристроями та формування стійких морально-психологічних якостей, необхідних для захисту України [2, 4].

Аналізуючи реальний стан та зміст функціонування підготовки громадян України до національного спротиву, необхідно зазначити, що підготовленість громадян не відповідає рівню, який забезпечить формування патріотичної та оборонної свідомості, набуття необхідних знань і практичних навичок для захисту України. Питання щодо стану та особливостей функціонування загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву потребує вивчення та подальшого наукового дослідження [3].

Під час війни ключовим питанням є готовність та вміння захищати свою державу, адже воюють країни. Армія та країна неподільні. Кожен на своєму місці мусить робити все можливе. Сили безпеки та оборони України виконують завдання зі збереження територіальної цілісності та недоторканності нашої держави, а громадяни України, своєю чергою, здійснюють підготовку до національного спротиву. У всі епохи розвитку військової справи одним із важливих чинників перемоги або поразки завжди був рівень підготовленості (навченості) особового складу і органів управління. Ще у IV столітті до н. е. один із видатних китайських полководців У-Цзи високо оцінював рівень навченості особового складу. Він, зокрема, стверджував: “Люди завжди знаходять смерть у тому, в чому вони недотепні, терплять поразку в тому, що вони не вміють з користю застосовувати. Тому у веденні війни найголовніше – навчання (підготовка)”. Вивчаючи питання, що стосується змісту підготовки громадян України до національного спротиву на всіх етапах їхнього життя, слід визначити категорії людей, з якими буде здійснюватися відповідна підготовка до національного спротиву, а також у якому складнику та на якому рівні освіти це відбувається [2].

Отже, загальновійськова підготовка громадян здійснюється в мирний час та особливий період незалежно від політичних та інших уподобань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання з метою формування в суспільстві готовності до стійкого опору агресору, зокрема в інформаційному просторі, патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття та підтримання громадянами знань і практичних умінь, необхідних для захисту України. Загальновійськова підготовка гро-

мадян цілком залежить від освіти кожного з них. Питання щодо формальної, неформальної та інформальної (самостійної) освіти визначено в Законі України “Про освіту”. Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов’язаної із професійною, громадською, волонтерською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [4].

Початкова підготовка громадян України до національного спротиву поділяється на складові: військово-патріотичне виховання громадян; ознайомлення громадян з основами законодавства щодо захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини; усвідомлення громадянами свого обов’язку із захисту України в разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави; набуття знань про функції збройних сил, інших складових Сил безпеки та сил оборони, їхні характерні особливості; здійснення морально-психологічної підготовки до військової служби; набуття практичних навичок для засвоєння основ захисту України, військової справи, цивільного захисту населення, знань з домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки громадян; підготовка громадян до захисту України, професійна орієнтація молоді до служби у збройних силах та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях. Необхідно відзначити, що типові програми закладів освіти в цілому відповідають цілям та завданням початкової підготовки громадян України до національного спротиву. Але необхідно звернути увагу на удосконалення військово-патріотичного виховання в системі освіти закладів освіти. Основи загальновійськової підготовки громадянина України як чинник національної безпеки є пріоритетом молоді в сьогоденні та майбутньому [4, 5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про основи національного спротиву” № 1702–ІХ. 2021, 16 липня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
2. Семененко О. М. Обороноздатність держави: організаційно-правові аспекти підготовки громадян до національного спротиву. *The Central Research institute of the Armed Forces of Ukraine*. 2025. С. 226–239.
3. Борохович І., Коваленко А., Когут І. Захист України. Інтегрований курс. Соціальна і здоров’язбережувальна освітня галузь. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, Наказ № 1116 від 08.08.2024).
4. Про затвердження Концепції військово-патріотичного виховання в системі Міністерства оборони України. Наказ Міністра оборони України від 14.08.2024 № 554. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0554322-24#Text>.
5. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту та поліцейських (734/2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#Text>.